

Vlaanderen
is erfgoed

Wijzigingsdossier

Voorlopige wijziging van het ministerieel besluit van 22 januari 2014 tot bescherming als monument van het oorlogsgedenkteken in As omwille van verplaatsing binnen hetzelfde perceel

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Wijzigingsdossier:

As, Kerkplein zonder nummer- oorlogsgedenkteken

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/71002/103.1

Sibylle De Sadeleer

25/05/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	5
1.5.	Historiek van het dossier	6
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Motivatie voor de wijziging in functie van een verplaatsing	6
2.1.1.	Wettelijke basis	6
2.1.2.	Inhoudelijke motivatie	6
2.1.3.	Impact op de erfgoedwaarden	7
2.1.4.	Impact op de beheersdoelstellingen.....	7
3.	MAATREGELEN EN TERMIJNEN	7
4.	Bronnen	7
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	8
5.1.	Omgevingsplan	8
5.2.	Fotobijlage	8
5.3.	Documentatie	8
5.4.	Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen	8

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit wijzigingsdossier behandelt de verplaatsing van het oorlogsgedenkteken, gelegen op het Kerkplein van As. Het oorlogsgedenkteken werd beschermd als monument op 22 januari 2014 en maakt deel uit van een thematisch beschermingspakket van relictten uit de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen.

In 2018 werd gestart met de heraanleg van het centrum van As. Dit omvat o.m. de bouw van een nieuw appartementencomplex met bibliotheek op het Kerkplein, alsook de herinrichting van het Kerkplein en enkele centrumstraten. Om het oorlogsgedenkteken beter te integreren in deze nieuwe ruimtelijke context, wenst de gemeente het monument een andere plaats te geven op het Kerkplein.

1.1. Situering

Het oorlogsgedenkteken bevindt zich in het centrum van As, op het Kerkplein dat zich ten noordwesten en ten zuidoosten van de parochiekerk Sint-Theresia uitstrekt.

1.2. Historisch overzicht

Het oorlogsgedenkteken "*ter nagedachtenis van de gevallen Oudstrijders, Weggevoerden, Politieke Gevangenen, Weerstanders van de beide laatste Oorlogen*", werd plechtig ingehuldigd op zondag 6 augustus 1950. Aanvankelijk stond het monument op het kruispunt van de Dorpsstraat en de Weg naar Bree in As. In de jaren 1970 werd het Kerkplein rondom de in 1950 gebouwde Sint-Theresiakerk heraangelegd en op 16 oktober 1975 besloot de gemeenteraad het gedenkteken te verplaatsen naar het Kerkplein. Het plein splitste zich toen op in een met gras begroeid perceel en parking ten zuiden en zuidoosten van de kerk, en een meer symmetrisch aangelegd gedeelte met verharde paden, perken, beplanting en met gras begroeide delen ten noordwesten. Ongeveer in het midden van dit pleindeel, op een centrale as in het verlengde van de kruisbeuk van de kerk, stond het oorlogsgedenkteken in de open ruimte. Rondom het monument werd een nieuwe aanleg voorzien met in een vierkant geschikte buxusperken, verharde paden en vlaggenstokken.

In 2014 werd het oorlogsgedenkteken binnen een thematisch beschermingspakket van relictten uit de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen beschermd als monument wegens zijn historische en artistieke erfgoedwaarde.

In 2018 werd gestart met de heraanleg van het centrum van As (RUP As 'Centrum', goedgekeurd op 20/2/2013). De bedoeling was het centrum op te waarderen als centrale plek binnen de gemeente met een concentratie van de openbare en privé-dienstverlening, de lokale handel, de horeca en het verenigingsleven, gecombineerd en verweven met de woonstructuur¹. In een eerste fase werd het Kerkplein bijna voor de helft, langsheen de ganse zuidwestzijde, bebouwd met een langgestrekte nieuwbouw van drie bouwlagen hoog, op de begane grond ingericht als bibliotheek, op de verdiepingen met appartementen. Een volgende fase omvat de herinrichting van het plein zelf waarbij de vroegere symmetrische aanleg op gelijk niveau plaats zal maken voor een aanleg met niveaunderschillen. Voor een optimale toegankelijkheid zullen hellingbanen afwisselen met een beperkt aantal trappartijen. Verharde open ruimtes worden voorzien van met zitranden afgezette groene zones. Naast de bibliotheek wordt een open, overwegend verharde ruimte gecreëerd die het actieve pleingedeelte zal vormen dat, aansluitend bij een podium in de zuidoostelijke hoek, zal gebruikt kunnen worden voor de organisatie van evenementen (wekelijkse markt, kermis, enz). Door deze ruimtelijke ontwikkelingen in de nabije

¹ RUP's Gemeente As-RUP Centrum [online], <https://www.as.be/gemeentelijke-rups-bpas-1> (geraadpleegd op 18 maart 2022).

omgeving komt het oorlogsgedenkteken niet meer centraal te staan in de resterende open ruimte van dit pleindeel, maar vrij dicht tegen het nieuwe appartementencomplex met bibliotheek. Daarom wordt voor het monument een nieuwe plaats voorzien aan de rand van het plein, in de westelijke hoek.²

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Het oorlogsgedenkteken van blauwe hardsteen (gefrijnd?) is obeliskvormig en omgeven door een zeszijdig aarden perkje met hardstenen boord. Op de boord van het perkje staat vooraan rechts: J. REUMERS / ARCHITECT. De obelisk staat op een getrappt zeszijdig basement dat op drie plaatsen onderbroken wordt door een getrapte voluut die reikt tot aan de boord van het omringende perkje. Het onderste gedeelte van de obelisk wordt, telkens tussen de voluten, uitgewerkt met een reliëf op sokkel. Aan de voorzijde van de obelisk prijkt bovenaan een wapenschild van blauwe hardsteen met de Belgische leeuw in reliëf, daaronder de Belgische driekleur en centraal een reliëf van witte natuursteen, met de voorstelling van een treurende vrouw op een sokkel in een lang gewaad met kap. De rechterhand is tegen de mond gedrukt en in de linkerhand houdt zij een lauwerkrans. Boven het beeld leest men de in blauwe hardsteen uitgehouwen inscriptie GEMEENTE/AS, onderaan het reliëf, vooraan op de sokkel, de inscriptie: AANDENKEN / AAN AL DE / SLACHTOFFERS / DER BEIDE / OORLOGEN. Schuin tegen de sokkel van het zeszijdig basement ligt een herdenkingssteen met naamvermelding van de oorlogsslachtoffers van As uit de beide wereldoorlogen. De andere twee zijden van de obelisk zijn gelijkaardig opgevat. Aan de ene zijde toont een beeldhouwd reliëf van witte natuursteen een zwaard, een schild, twee lauwertakken, een Maltezerkruis en een helm. Op de getrapte sokkel staat de inscriptie: SOLDATEN / 1914-1918 / 1940-1945. Het reliëf op de andere zijde beeldt een zwaard, een rooster, een keten, een lauwerkrans en een in een driehoek gevatte leeuwenkop uit. Op de getrapte sokkel leest men de inscriptie: POLITIEKE / GEVANGENEN / WEERSTANDERS. Aan beide zijden prijkt bovenaan een Grieks kruis in reliëf.³

De omringende aanleg uit de jaren 1970 - met o.m. in een vierkant geschikte buxusperken, verharde paden en vlaggenstokken- maakt geen deel uit van de bescherming en zal niet behouden blijven binnen de heraanleg van het plein.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

Het agentschap Onroerend Erfgoed kwam ter plaatse op 26 maart 2021. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de huidige toestand van het onroerend goed.

Voor de bouwfysische evaluatie van het goed, verwijzen we naar het inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen die het goed inspecteerde op 19 februari 2021. Volgens het rapport bevindt het geheel zich in een redelijke staat. Gezien de voorziene demontage wordt het reinigen van de onderdelen (algen, korstmossen,...) en het uitvoeren van herstellingen (breuken, slechte voegvullingen,...) waar nodig sterk aanbevolen onder de deskundige begeleiding van een natuursteenbewerker/restaurateur⁴.

² DE BEUKELAER K. 2019: *Verplaatsing oorlogsmonument, Kerkplein*, onuitgegeven rapport-aanvraagdossier, studiebureau SWECO.

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Oorlogsmonument ontworpen door J. Reumers [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/215682> (Geraadpleegd op 20-06-2022).

⁴ MONUMENTENWACHT LIMBURG 2021: 31064-2021-B *Oorlogsmonument As -Kerkplein-Dorpsstraat z.n..*

1.5. Historiek van het dossier

Het oorlogsgedenkteken werd beschermd als monument op 22 januari 2014 omwille van de historische en artistieke waarde en maakt deel uit van een thematisch beschermingspakket van relictten uit de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen waaronder 25 items in de provincie Limburg. Tijdens het openbaar onderzoek van de voorlopige bescherming werden geen bezwaren ingediend. Drie gemeenten waaronder As brachten echter wel een voorwaardelijk gunstig advies uit waarin ze de garantie wensten voor een mogelijke verplaatsing van het gedenkteken in de toekomst. Het agentschap verduidelijkte toen dat een verplaatsing enkel kan indien de noodzaak kan aangetoond en gemotiveerd worden en/of indien de nieuwe locatie een verbetering voor de contextwaarde van het monument inhoudt.

Met het in uitvoering zijnde RUP As 'Centrum' beoogt de gemeente de herkenbaarheid en leefbaarheid van het centrum te versterken waarbij het gebied rond de Sint-Theresiakerk (Kerkplein) een belangrijke rol moet vervullen. De gemeente As wil het oorlogsgedenkteken verplaatsen in functie van de herinrichting en het aantrekkelijker maken van het Kerkplein. Door de bouw van een nieuw appartementencomplex met bibliotheek op het plein, is het oorlogsgedenkteken zijn centrale positie op het plein verloren en wenst de gemeente het monument te verplaatsen om zo beter te passen in de nieuwe ruimtelijke context. Op 8 augustus 2019 was er overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed. Studiebureau Sweco stelde hierop een aanvraagdossier samen met een voorstel van nieuwe locatie. De aanvraag werd overgemaakt aan het agentschap Onroerend Erfgoed. In een schrijven van 22 april 2020 vroeg het agentschap Onroerend erfgoed de formele goedkeuring van deze aanvraag door het schepencollege. In de zitting van acht mei 2020 keurde het College van Burgemeester en Schepenen de verplaatsing van het monument goed conform het rapport zoals het opgesteld werd door studiebureau Sweco.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Motivatie voor de wijziging in functie van een verplaatsing

2.1.1. Wettelijke basis

Het voorliggende wijzigingsdossier in functie van een verplaatsing gebeurt op grond van volgend artikel van het Onroerenderfgoeddecreet:

6.2.1, 2° Een verplaatsing van het beschermde goed is noodzakelijk voor het behoud van de erfgoedwaarden ervan of is vereist omwille van het algemeen belang.

2.1.2. Inhoudelijke motivatie

Het oorlogsgedenkteken werd al in 1975 uit zijn oorspronkelijke context gehaald en verplaatst naar het Kerkplein. In 2014 werd het op deze locatie beschermd. Het oorlogsgedenkteken nam toen een centrale plaats in op het kerkplein, waardoor het goed tot zijn recht kwam.

Tijdens de bescherming in 2014 had de gemeente As haar gunstig advies gekoppeld aan de voorwaarde dat een verplaatsing binnen de centrumontwikkeling mogelijk zou blijven. Onroerend Erfgoed stemde hiermee in indien de noodzaak ervan kan aangetoond en gemotiveerd worden en/of indien de nieuwe locatie een verbetering voor de contextwaarde van het monument inhoudt.

In 2018 werd gestart met de heraanleg van het centrum van As waarbij de gemeente beoogt de herkenbaarheid en leefbaarheid van het Kerkplein te versterken. Met de bouw van een nieuw appartementencomplex met bibliotheek geraakte het oorlogsgedenkteken in een ongelukkige ruimtelijke context waardoor de erfgoedwaarden niet meer voldoende tot hun recht komen.

De door de gemeente voorgestelde verplaatsing van het oorlogsgedenkteken naar een nieuwe locatie op het Kerkplein betekent een behoud en versterking van de erfgoedwaarden. Op de voorziene locatie -in de zuidwestelijke hoek, aan de ingang van het Kerkplein- zal het oorlogsgedenkteken beter geïntegreerd worden in de nieuwe ruimtelijke context waarbij de zichtbaarheid, herkenbaarheid en de belevingswaarde van het monument zullen hersteld worden.

2.1.3. Impact op de erfgoedwaarden

De verplaatsing naar de zuidwestelijke hoek van het Kerkplein respecteert de historische en artistieke waarde van het beschermde monument en draagt bij tot een betere beleving van het gedenkteken binnen de nieuwe ruimtelijke context. Gezien het monument al in 1975 uit zijn oorspronkelijke context verplaatst werd naar het Kerkplein en in 2014 op deze plaats beschermd werd, betekent de huidige verplaatsing op hetzelfde plein geen bijkomend verlies aan erfgoedwaarden. De herintegratie van het beschermde monument zoals aangegeven in het nieuwe pleinontwerp is dan ook te verantwoorden.

2.1.4. Impact op de beheersdoelstellingen

Het oorlogsgedenkteken werd beschermd op basis van het monumentendecreet van 1976. In het beschermingsbesluit van 22 januari 2014, noch in het inhoudelijk dossier werden bijzondere voorschriften of beheersdoelstellingen opgenomen en kan daarom de impact van de verplaatsing hierop niet afgewogen worden.

3. MAATREGELEN EN TERMIJNEN

De maatregelen die nodig zijn voor de ontmanteling, de verplaatsing en de heroprichting van het beschermde goed en de termijnen waarbinnen die maatregelen uitgevoerd moeten zijn, zijn opgenomen in artikel 3 van het wijzigingsbesluit.

4. BRONNEN

- Onroerend Erfgoed, Digitaal beschermingsdossier 4.001/71002/101.1, As, oorlogsgedenkteken (PAUWELS D., 2014).
- DE BEUKELAER K. 2019: *Verplaatsing oorlogsmonument, Kerkplein*, onuitgegeven rapport-aanvraagdossier, studiebureau SWECO.
- MONUMENTENWACHT LIMBURG 2021: 31064-2021-B *Oorlogsmonument As - Kerkplein-Dorpsstraat z.n.*.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Oorlogsmonument ontworpen door J. Reumers [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/215682> (Geraadpleegd op 20-06-2022).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Oorlogsmonument ontworpen door J. Reumers [online] <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1909> (Geraadpleegd op 20-6-2022).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Oorlogsmonument ontworpen door J. Reumers [online] <https://id.erfgoed.net/besluiten/5295> (Geraadpleegd op 20-06-2022).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk dossier bevat bijkomend materiaal dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.4. Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen